

Implementing peacemaking circles in a European context

Inleidend:

In Europa is bemiddeling verreweg de meest gangbare herstelrechtelijke praktijk, maar ook conferentiegesprekken worden de laatste jaren meer en meer gebruikt. Cirkelgesprekken (peacemaking circles of PMC) zijn echter vooralsnog een nobele onbekende. De vraag stelt zich of het ontbreken van cirkelgesprekken geen tekortkoming is in het omzetten van de herstelrechtelijke theorie in de praktijk. Immers, waar de gemeenschap steeds een groot belang kent in de herstelrechtelijke literatuur, komt deze in de praktijk vooral aan bod in cirkelgesprekken. Bovendien is er het vermoeden dat PMC's een groter potentieel bevatten op een aantal gebieden, bv. op vlak van de re-integratie van dader en slachtoffer, de onderliggende oorzaken van criminaliteit, etc.

Technische aspecten:

Periode: 1/11/2011 - 31/08/2013

Waar: België, Duitsland & Hongarije

Wie: KU Leuven, Universität Tuebingen, Foresee, OKRI

Partners: Moderator vzw, Handschlagg, Probation service

Gesubsidieerd door Europese commissie

Definiëring

PMC onderscheidt zich van andere herstelrechtelijke praktijken zowel op het niveau van de methodiek (cirkelgesprek, gebruik talking piece, etc.—zie verder) en als op het niveau van visie naar criminaliteit en hoe hiermee om te gaan. Zo is er bv. een verschuiving van verantwoordelijkheid: er wordt niet enkel gekeken naar de verantwoordelijkheid van de dader, maar ook naar de verantwoordelijkheid van de dader en van de ruimere gemeenschap. Anders gesteld; in PMC wordt ook de vraag gesteld wat wij als gemeenschap wel of niet gedaan hebben zodat één van de leden van die gemeenschap overgegaan is tot het plegen van criminaliteit. Bazemore & Umbreit (2001, p. 6) definiëren PMC als volgt:

Circle sentencing is a holistic reintegrative strategy designed not only to address the criminal and delinquent behaviour of offenders but also to consider the needs of victims, families, and community.

Methodologie

Het onderzoek verliep in verschillende stadia:

- Literatuuronderzoek (wat zijn PMC, bestaand (evaluatief) onderzoek, etc.).
- Interviews met aantal "experten" (parketmagistraten, rechters, advocaten, hulpverleners, bemiddelaars, etc.) over de kansen en risico's bij de implementatie van PMC in Europa (n=16 voor België).
- Actie-onderzoek:
  - ◇ Uitvoeren van cirkelgesprekken door partnerorganisaties (n=30: 7 voor België; 8 voor Duitsland & 15 voor Hongarije).
  - ◇ Vragenlijsten afgenomen van deelnemers cirkelgesprekken (voor België: 38 vragenlijsten voor cirkel, 33 vragenlijsten na cirkel).
  - ◇ Reflecties en interviews bemiddelaars.
  - ◇ Interviews met geselecteerde deelnemers van cirkelgesprekken (voor België: n=13).

Resultaten

Zowel de "expert-interviews" als de analyse van de wetgeving gaven aan dat er wel degelijk een potentieel is om PMC te implementeren in Europa. Toch werden ook enkele bedenkingen gesteld:

- Bij de aanwezigheid van de gemeenschap: privacy versus betrekken gemeenschap (dit kwam nog sterker naar voren bij minderjarige daders); motivatie van gemeenschap om aanwezig te zijn?
- Bij de eventuele aanwezigheid van gerechtelijke instanties: vertrouwelijkheid gesprek, geheim van het onderzoek?

Methodiek

Het cirkelgesprek wordt gekenmerkt door 5 elementen: (1) de rol van facilitator, die zich in het cirkelgesprek ook kan opstellen als deelnemer en mede gebonden is aan de regels van het gesprek. (2) Een talking piece wordt (vrij) consequent gebruikt. Enkel de persoon die dit voorwerp vasthoudt, mag spreken. Het voorwerp blijft de cirkel volgen en slaat niemand over. (3) Cirkelgesprekken bevatten een aantal ceremoniële aspecten, bv. bij de start en het einde van het gesprek. (4) De regels van het gesprek worden bepaald door de deelnemers zelf; en worden dus niet opgelegd door de facilitator. (5) Alle beslissingen in het cirkelgesprek worden in consensus genomen.

De talking piece bleek een instrument te zijn dat zowel door de onderzoekers, de facilitators en het merendeel van de cirkeldeelnemers als heel positief werd ervaren; vooral in emotioneel moeilijkere situaties. In situaties waar de impact van het misdrijf miniem was en slachtoffers enkel een wens naar schadevergoeding hadden, werd de

Handboek PMC

Resultaten (vervolg):

talking piece vooral als vertragend, en soms zelfs hinderend, ervaren.

Algemeen gesteld bleek ook dat PMC in principe kan toegepast worden in elk dossier dat in aanmerking komt voor bemiddeling, maar het leek eerder aangewezen in dossiers met een grotere emotionele impact en dossiers waar meerdere mensen dan de louter juridische slachtoffers en daders in betrokken waren.

Tevredenheid

De tevredenheid van de cirkeldeelneemers lag in dezelfde lijn als de tevredenheid gemeten in andere onderzoeken naar herstelrecht: ca. 70% van de deelnemers gaf aan tevreden te zijn over het gehele aspect; de tevredenheid over bepaalde onderdelen van de cirkelgesprekken telde zelfs uitschieters tot 90% (bv. over de rol van de facilitator).

Gemeenschap

Gemeenschap identificeren en uitnodigen bleek niet altijd evident te zijn. Niet enkel hadden conflictpartijen soms weerstand tegen de aanwezigheid van gemeenschap (en vooral tegen gemeenschap uit hun onmiddellijke fysieke omgeving, zoals burens); maar het was soms moeilijk voor de facilitators om gemeenschap te vinden. De vraag is dan ook of facilitators hiervoor de geschikte persoon zijn, of dat er eerder op zoek moet gegaan worden naar een soort "PMC-comité" die hen hierin kan ondersteunen.

De gemeenschap die aanwezig was, bleek vooral een ondersteunende rol (voor zowel dader als slachtoffer) op te nemen. Op deze manier gaven ze ook erkenning aan dader en slachtoffer, als zijnde personen die meer waren dan hun juridisch statuut. Ook zochten de gemeenschapsleden mee naar oplossingen voor het conflict; in mindere mate brachten ze hun eigen persoonlijk verhaal in.

Uit de evaluatie bleek echter dat de aanwezigheid van de gemeenschap als overwegend positief werd ervaren; vooral de ontvangen erkenning werd hier als zeer waardevol en zelfs "herstellend" omschreven. Voor een aantal slachtoffers en daders was de aanwezigheid van gemeenschap een noodzaak om het gesprek op een positieve manier te kunnen voeren, anderen zagen deze aanwezigheid eerder als wenselijk, maar niet noodzakelijk.

Aanwezigheid gerechtelijke instanties

In de Belgische context zijn we er niet in geslaagd om vertegenwoordigers van het juridische systeem te laten deelnemen aan de cirkelgesprekken (wel was er in 2 gesprekken een justitie-assistente slachtofferonthaal aanwezig). Ook in Duitsland waren er geen gerechtelijke actoren aanwezig, zij het dat het hier een bewuste keuze betrof.

In Hongarije was er in een viertal cirkelgesprekken (zowel "trial-circles" als "officiële cirkels") een rechter of magistraat aanwezig. Er werden geen problemen i.v.m. de eerder opgenoemde bedenkingen vastgesteld. Deze personen waren wel in staat om op juridisch vlak duidelijkheid te scheppen, wanneer dit in de cirkel ter sprake kwam. Ook in België werd dit aanzien als een potentiële meerwaarde van de aanwezigheid van een procureur of rechter: klaarheid scheppen in juridische procedures en rechten en plichten; om discussie hierover tijdens het cirkelgesprek te vermijden. Toch dient opgemerkt te worden dat er ook in Hongarije terughoudendheid bleef bestaan om rechters en procureurs uit te nodigen; in hun plaats werden vaak "probation officers" (vergelijkbaar met justitieassistenten) gevraagd om deel te nemen aan het cirkelgesprek.

Conclusies

De algemene onderzoeksvraag kan positief beantwoord worden: in alle drie de deelnemende landen werden een (weliswaar beperkt) aantal cirkelgesprekken georganiseerd die positief werden geëvalueerd door zowel de onderzoekers, bemiddelaars als de cirkeldeelneemers. PMC bleek bovendien toepasbaar in een ruim spectrum van type misdrijven (cirkelgesprekken werden gehouden in persoonsdelicten, eigendomsdelicten, zedenfeiten, conflicten in een school, etc.). Er waren wel aanwijzingen dat PMC's eerder geschikt zijn in *subjectief ernstige misdrijven* en situaties die een invloed hebben op een duidelijk geïdentificeerd systeem/kleine gemeenschap (bv. gezin, school, etc.).

Toch blijven er ook nog een aantal vragen open staan: de gegevens over de invloed van de aanwezigheid van gerechtelijke actoren zijn beperkt. Bovendien stelt zich de vraag of hier enkel moet gekeken worden naar correctionele rechter en parketmagistraat; of dat een vrede-rechter hier eventueel ook een rol in te vervullen kan hebben. Verder is ook het proces van identificatie en uitnodiging van gemeenschap een vraagteken. Dit louter in handen leggen van de facilitator lijkt onmogelijk; een lokaal PMC-comité kan hier misschien wel een oplossing bieden. Tot slot: wat is de ideale situering van PMC: als een volledig aparte entiteit (zoals bemiddeling en hergo naast elkaar staan); of als één van de opties die ter beschikking staat van een "herstelrechtelijke dienst"?

Relevante literatuur

Het volledige rapport: Beate, E., Dhondt, D. & Szegö, D. (s.d.). *Developing peacemaking circles in a European context*. Niet uitgegeven.

Pranis, K. (2005). *The little book of circle processes. A new/old way approach to peacemaking*. Intercourse: Good books.

Pranis, K., Stuart, B., & Wedge, M. (2003). *Peacemaking circles: from crime to community*. St. Paul: Living Justice Press.